

Lesbrief – VO HAVO & VWO Bovenbouw – ‘Het koloniale wereldbeeld van de keizer’

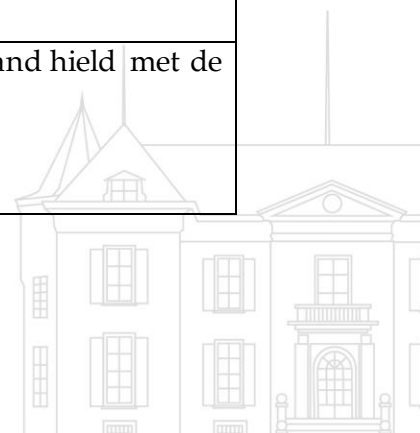
Vrijwel alle grote Westerse mogendheden hebben lange tijd een expansiedrift gekend. Het begon met de ‘ontdekkingsreizen’ van Columbus en ging langs de onderwerpingen van Cortés, via die handelsposten langs Afrikaanse kusten. Eind 19e eeuw claimden de Europese mogendheden een algehele onderwerping van overzeese gebieden. Landen die zich pas kort een natie konden noemen, wilden een graantje meepikken. Zo ook het Duitse keizerrijk.

Doel van de lesbrief

Het doel van deze lesbrief is om leerlingen kennis te laten maken met een andere kijk op het modern imperialisme als achtergrondinformatie voor de examenstof. We hebben een digibordles samengesteld met dia's in Powerpoint. De lesbrief is een handleiding, waarbij per dia informatie gegeven wordt over het onderwerp. Leerlingen doen kennis op over hoe Duitsland zich na de eenwording in 1871 mengde op het wereldtoneel en op eigen wijze invulling gaf aan het modern imperialisme. De leerlingen krijgen door deze les inzicht in de koloniale rol die het jonge Duitse keizerrijk speelde. Die rol blijkt omvangrijker dan lange tijd gedacht.

Museum Huis Doorn beheert de collectie van de laatste Duitse keizer Wilhelm II. Hiertoe behoren objecten van koloniale aard met een discutabele herkomstgeschiedenis. Ze zijn de stille getuigen van intrigerende en soms choquerende verhalen. Deze objecten worden nu voor het eerst tentoongesteld in het museum (t/m 3 november 2024). De lesbrief biedt samen met een bezoek aan de tijdelijke expositie ‘Het koloniale wereldbeeld van de keizer’ vernieuwende verdiepingsstof voor de examenprogramma's van de leerlingen en behandelt verschillende kenmerkende aspecten, verdeeld over twee historische contexten.

Doelgroep	HAVO & VWO - Bovenbouw
Tijdsduur	Twee tot drie lesuren (inclusief verwerking van de opdracht)
Tijdvak	Deze lesbrief sluit aan bij tijdvak 8 & 9: Tijd van Burgers en Stoommachines; Tijd van de Wereldoorlogen
Historische contexten	China 1842-2001: Waardoor verloor China zijn positie als regionale grootmacht (1842-1911)? Duitsland in Europa 1918-1991: Wat leidde tot de opkomst van het nationaalsocialisme en welke gevolgen had dit voor Duitsland en Europa? (1918-1945).
Kenmerkende aspecten	33: De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie. 34: De opkomst van emancipatiebewegingen.

	36: De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme. 37: De rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie. 41: Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden; (in dit verband betreft het de eerste genocide van de 20e eeuw: die op de Nama en Herero in huidig Namibië). 44: Vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme.
Opzet	De lesbrief bestaat uit: - Deze handleiding voor de docent, - Een digibordles in PowerPoint met bijbehorend beeldmateriaal; - Een opdracht voor de leerlingen
Voorkennis	Enige voorkennis van de tijdvakken 'tijd van Burgers en Stoommachines' en de 'tijd van de Wereldoorlogen' is vereist. Er wordt van de leerlingen verwacht dat zij over de basiskennis, behandeld in de onderbouw, beschikken.
Leerdoel	Uw leerlingen krijgen een completer beeld van hun examenstof en daarmee extra haken om hun kennis aan op te hangen.
Vaardigheden	De leerlingen leren bronnen te beschrijven en te interpreteren, en zo in de historische context te plaatsen. Daarnaast leren ze hun bevindingen in beeld te brengen en te presenteren door middel van de opdracht.

PRAKTISCHE INFORMATIE OVER DE LESBRIEF

In deze lesbrief wordt uitgelegd hoe u kunt werken met de museumles 'Het koloniale wereldbeeld van de keizer'. Deze les is een lesstofverrijkend programma bij de huidige examenonderwerpen. Leerlingen leren aan de hand van de bijbehorende digibordles en uw uitleg over de laatste Duitse keizer en kolonialisme, uitgewerkt aan de hand van drie thema's:

- Het Duitse koloniaalbeeld;
- Duitsland en Azië (1884-1918);
- Duitsland en Afrika (1884-1918)

De digibordles is te downloaden op de onderwijspagina van de website van Museum Huis Doorn:

[Voortgezet onderwijs - Museum Huis Doorn](#)

INDELING EN ONDERWERPEN

Inhoudelijk bestaat de lesbrief uit vier delen. In het eerste deel zal beknopt ingegaan worden op het Duitse koloniaalbeeld (verkenning). Vervolgens zal in het tweede en derde deel aandacht geschonken worden aan Duitsland en Azië (1884-1918) (VWO) en Duitsland en Afrika (1884-1918) (verdieping). Ten slotte zal er kort aandacht geschonken worden aan het begrip beeldvorming, dat een inleiding vormt op de opdracht (verwerking).

De volgende onderwerpen komen in de les aan bod:

- Modern imperialisme;
- Koloniaal bestuur;
- Koloniale tentoonstellingen;
- De Conferentie van Berlijn;
- China en de westerse wereld (VWO);
- De Bokseropstand (VWO);
- Opdracht bij deze lesbrief.

Dia 1 - Opening les

Dia 2 – Inleiding

Waar denken de leerlingen aan bij de modern imperialistische rol van het Duitse keizerrijk? Wat is er al bekend? Wat hebben ze meegenomen uit de lessen van de onderbouw? Om deze les in te leiden zou het handig kunnen zijn om de kennis van uw leerlingen te inventariseren en gedeeltelijk weer op te halen. Een optie hiervoor is een woordweb op het bord. Schrijf in de middelste wolk bijvoorbeeld 'Modern Imperialisme' of 'Duits keizerrijk' en spar klassikaal over het thema. Welk beeld hebben de leerlingen bij deze geschiedenis? Tip: ondersteun uw vraag met online afbeeldingen.

DEEL 1: HET DUITSE KOLONIAALBEELD (VERKENNING)

Dia 3 & 4 – Duitsland doet mee (1884-1914)

In 1871 wordt het Duitse keizerrijk uitgeroepen. Duitsland is voor het eerst een echte natie. Bij zo'n imperium, horen overzeese gebieden. Alleen bestaat Duitsland pas net, in tegenstelling tot Groot-Brittannië, Frankrijk en bijvoorbeeld Nederland heeft Duitsland geen overzeese gebieden. De Duitse rijkskanselier Otto von Bismarck, die een grote rol speelt in de Duitse eenwording, vindt dat ook niet direct een enorm probleem. Pas wanneer Bismarck in 1884 Duitse handelsposten in overzeese gebieden gaat beschermen, begint er enige vorm van koloniaal beleid te ontstaan.

Bismarck staat op goede voet met keizer Wilhelm I. Wanneer de laatste in 1888 overlijdt en zijn zoon keizer Frederick Wilhelm na 99 dagen overlijdt, wordt diens zoon Wilhelm II de nieuwe keizer. Waar Bismarck een gematigde tot nagenoeg afwezige koloniale politiek had gevoerd, besloot Wilhelm II dat dit anders moest. Eerste stap: Bismarck ontslaan. Nu de IJzeren kanselier het veld heeft geruimd, ligt de weg vrij voor een intensieve *Weltpolitik*. Met de term *Weltpolitik* wordt de buitenlandse politiek van Duitsland, en in het bijzonder keizer Wilhelm II, bedoeld. Deze politiek is erop gericht om van Duitsland een koloniale grootmacht te maken.

Inmiddels heeft de Conferentie van Berlijn in 1884 en 1885 plaatsgevonden, waar de Westerse grootmachten afspraken hebben gemaakt over de regels omtrent het Afrikaanse continent. Onderling hebben ze afgesproken wie welke invloedssfeer krijgt. Wanneer deze conferentie voorbij is, bezit Duitsland verschillende stukken land in Afrika en Oceanië: Duits Zuidwest-Afrika (huidig Namibië), Togo, Wituland (huidig Kenia), Duits Oost-Afrika (huidig Tanzania, Burundi en Rwanda), Keizer-Wilhelmsland (een deel van huidig Nieuw-Guinea) en de Bismarck Archipel.

Dia 5-11 - Populariteit van de koloniën

Aan het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw groeit de interesse voor de koloniën in Duitsland en in de rest van Europa. Doordat mensen voorzichtig meer vrije tijd krijgen worden recreatie, ontspanning en entertainment een onderdeel van het dagelijks leven. In Duitsland is er een koloniaal gezelschap dat wekelijks een koloniaal tijdschrift uitgeeft. Dit tijdschrift biedt lezingen aan van beroemde antropologen en etnografen. Deze lezingen worden ondersteund met foto's uit de koloniën door zogeheten *Lichtbildvorträge*, een voorloper van de latere diavoorstelling. Er worden tentoonstellingen gehouden over het exotische en verre China en er sippelen verhalen over de koloniën door in lesmateriaal voor scholieren.

Een stuitend voorbeeld zijn de *Völkerschauen*, ofwel menselijke dierentuinen. Mensen uit de Duitse koloniën werden tentoongesteld binnen een omheining. Volledige Afrikaanse dorpen werden nagebouwd, waar Afrikaanse gezinnen werden tentoongesteld als dieren in een dierentuin. Ze werden tijdens deze tentoonstellingen neergezet als 'barbaarse' volkeren die door de Europeanen beschaving moest worden bijgebracht. Deze mensen werden gezien als objecten. Niet alleen in Duitsland werden dit soort tentoonstellingen gehouden, ook andere

Europese landen deden graag mee. Dat maakt dat dit soort menselijke tentoonstellingen onderdeel waren van het Europees imperialisme. Ze maakten, samen met de andere populaire voorstellingen of media, kolonialisme en imperialisme iets tastbaars voor de Europese burgerij.

Dia 12-14 - Alles kwijt? (1918-1941)

In 1918 vlucht de Duitse keizer Wilhelm II naar Nederland wanneer het duidelijk wordt dat Duitsland de Eerste Wereldoorlog gaat verliezen. Hij doet afstand van de troon en is geen keizer meer. Hiermee is een eind gekomen aan het Duitse keizerrijk. In Nederland komt hij via omzwervingen uiteindelijk terecht in Huis Doorn. Hij koopt het huis en settelt zich hier, in de hoop dat hij ooit nog zal terugkeren naar Duitsland. In zijn tijd in Doorn houdt hij de politieke situatie in de nieuwe Weimarrepubliek nauwlettend in de gaten en zoekt hij naar iemand die hem misschien wel terug in het zadel zou kunnen helpen. Naast de Duitse situatie, blijft de ex-keizer zich erg interesseren in de nieuwste archeologische en antropologische ontdekkingen en spreekt dan ook regelmatig met wetenschappers. Eén daarvan wordt een goede vriend, Leo Frobenius. Samen met hem richt hij een academie op die ze het *Doorner Arbeitsgemeinschaft* noemen, kortweg D.A.G. Verschillende vooraanstaande wetenschappers zijn lid van deze vereniging en komen jaarlijks bij de oud-keizer op bezoek in Doorn. Er wordt gedebatteerd, lezingen gehouden en gedineerd.

Ondertussen is Duitsland al zijn koloniën kwijt als gevolg van het Verdrag van Versailles (1919). Voor veel Duitsers was het bezit van koloniën belangrijk, ze rechtvaardigden de status van Duitsland als grootmacht op het wereldtoneel. Nu die koloniën zijn afgepakt, is een bron van trots voor veel Duitsers verdwenen. Het terugkrijgen van die voormalige koloniën zou de vernedering van Versailles enigszins kunnen compenseren.

Toen de NSDAP in 1933 aan de macht kwam, bleken Adolf Hitler en de Nazi's een dubbele kijk te hebben op de voormalige koloniën, pas in 1937 ging de partij actief plannen maken om de voormalige koloniën terug te winnen en zelfs uit te breiden. Hetzelfde jaar dat de D.A.G. tien jaar bestond en alle leden een jubileumbeker kregen.

DEEL 2 – DUITSLAND EN AZIË (1884-1918) - VERDIEPING (VWO)

Dia 15-16 – China

Azië spreekt eind 19e eeuw tot de verbeelding. De andere cultuur, kunst en mode verwonderen veel Europeanen, zo ook de Duitse keizer. Maar die culturele rijkdom brengt niet alleen maar mooie dingen. Binnen Europa is er onder een deel van de bevolking een bepaalde angst voor de onbekende, Aziatische religies. Deze religies en tradities worden ook wel gezien als een bedreiging voor de Europese normen en waarden.

De Duitse *Weltpolitik* van keizer Wilhelm II is erop gericht om het Duitse rijk net zo'n belangrijke rol te laten spelen op het wereldtoneel als Groot-Brittannië en Frankrijk. Alle Europese grootmachten proberen voet aan de grond te krijgen in Azië. Daarom is het

essentieel om een haven in handen te krijgen. Veel Europese landen pachten stukjes land in en om havens van China. Duitsland wil dat ook om in ieder geval niet afhankelijk te zijn van andere Europese mogendheden. Na diplomatieke pogingen die tot niets leiden, komt de moord op twee Duitse missionarissen in 1897 in Peking als geroepen en grijpt het Duitse keizerrijk zijn kans. In opdracht van de Duitse keizer vestigen de Duitsers met geweld een steunpunt in het gebied Shandong. Duitsland verkrijgt een haven en het bijbehorende achterland. Officieel huurt Duitsland het gebied van China, maar het mag er zelf de dienst uitmaken.

In 1900, breekt onder de Chinese bevolking een opstand uit tegen de Westerse invloed, bij ons bekend als de Bokseropstand. Als de Duitse ambassadeur wordt vermoord, beginnen de Europese landen gezamenlijk een strijd tegen de Chinese opstandelingen. De keizer waarschuwde een paar jaar eerder al voor het *Gelbe Gefahr* met zijn schets '*Völker Europa währt eure Heiligsten Güter!*'. Later wordt deze schets door Hermann Knackfuß omgezet in een lithografie. De Duitse keizer ziet zichzelf als aanvoerder van een kruistocht tegen het Oosten en tegen het *Gelbe Gefahr*. Met het 'gele gevaar' wordt gedoeld op de angst die er in Europa heerste voor een Aziatische bedreiging, vaak op cultureel en religieus gebied.

Tijdens de strijd plunderen Westerse soldaten paleizen en roven zij allerlei cultuurgoederen. Deze kunstvoorwerpen worden meegenomen naar Europa. Ze worden cadeau gedaan, verkocht en doorverkocht via particulieren en veilinghuizen. Het grootste deel van deze objecten bevindt zich tot op heden in Westerse kunstcollecties. Hoe deze objecten in de collecties terecht zijn gekomen is niet altijd duidelijk.

Dia 17-19 – Bokseropstand

De nationalistische *Yihetuan* beweging, in Europa bekend als de Bokserbeweging vanwege de vechtsportrituelen die veel leden beoefenen, komt in verzet tegen de groeiende westerse invloed in China. Na de moord op twee Britse officieren, het aansluiten van keizerlijke troepen bij de opstand en de daaropvolgende dood van de Duitse ambassadeur Von Ketteler, escaleert het conflict. De Chinese regering schaaft zich uiteindelijk achter de *Yihetuan* en verklaart de oorlog aan alle buitenlandse mogendheden die macht uitoefenen in het land. Chinese troepen belegeren de diplomatieke wijk in Peking waar veel Chinese christenen en buitenlanders wonen. De Bokseropstand bereikt een kookpunt.

Deze belegering resulteert in de oprichting van een internationale interventiemacht, de zogeheten 'Achtlandenalliantie'. Deze alliantie bestaat uit Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk-Hongarije, Italië, het Verenigd Koninkrijk, Rusland, Japan en de Verenigde Staten. In eerste instantie voert de Britse admiraal Edward Seymour het bevel, maar wanneer tweeduizend geallieerde soldaten zich in 1900 moeten terugtrekken, krijgt de Duitse Alfred Graf von Waldersee het opperbevel. Keizer Wilhelm II zorgt daarvoor, omdat het voor hem van groot belang is om op militair gebied internationale erkenning te krijgen. Eindelijk kan Duitsland zich internationaal laten gelden als militaire grootmacht.

Vandaag de dag zien wetenschappers dat er verschillende sociale factoren aan de Bokseropstand ten grondslag liggen, dat het niet slechts een conflict tussen christelijke en niet-christelijke beschavingen was, wat lang werd gedacht. Destijds zag men in Duitsland wel degelijk zo'n onderscheid. Journalisten en militairen keken met sociaal darwinistische bril naar de situatie. De Duitsers vochten voor de Westerse 'beschaving' en het 'witte ras' tegen een troepenmacht van 'achterlijke' Chinezen.

DEEL 3 – DUITSLAND EN AFRIKA (1884-1918) - VERDIEPING

Dia 20 – Van handelspost tot kolonie

De keizer interesseert zich in de ontwikkelingen op het nieuwe gebied van *Völkerkunde*, de wetenschap rondom wereldculturen. Hij is bevriend met de cultuurhistoricus Leo Frobenius en financiert zijn expedities. Afrikaanse volken zijn in de ogen van Frobenius 'primitiever' dan Europeanen. Op grond van deze overtuiging is hij een groot voorstander van een strikte rassenscheiding. Dit soort gedachtegoed is in de 19^e eeuw wijdverspreid en leidt tot het idee dat de Europeanen de morele plicht hebben om de inferieure andere rassen op te voeden en tegen zichzelf te beschermen. Deze vorm van rassenleer in combinatie met een drang naar grondstoffen en rijkdommen, is de basis waarop Europese machten heel Afrika koloniseren.

Als sinds de jaren 1840 zijn er verschillende missionarissen en zendelingen vanuit Duitse gebieden vertrokken naar Afrika, maar pas in 1883, een jaar voor de Conferentie van Berlijn (1884-1885), krijgt een Duitse particulier, Adolf Lüderitz, voet aan de grond. Hij sluit verdragen met lokale leiders. Hij biedt ze Duitse 'bescherming' en in ruil krijgt hij een monopolie op de handel in het gebied. De Duitse rijkskanselier Otto von Bismarck is lange tijd terughoudend geweest in het verkrijgen van overzeese gebieden, maar buigt uiteindelijk mee met de kolonisten. Officieel mengt Duitsland zich pas als natie op het wereldtoneel tijdens de Conferentie van Berlijn in 1884. Hier breidt het zijn invloedssfeer uit over de gebieden die onder andere Adolf Lüderitz al heeft vergaard. De gebieden krijgen de eufemistische naam van 'protectoraat'.

In heel Europa is voorafgaand aan de Conferentie van Berlijn, die door Bismarck werd georganiseerd, een ware strijd om Afrika gaande. Deze *Scramble for Africa* brengt te veel onrust met zich mee en tijdens de Conferentie worden daarom afspraken gemaakt over het 'spel'. Hier wordt het raamwerk vastgesteld. De grenzen werden getekend en er werd besloten welke Europese natie, waar zijn handel mocht drijven. Geen enkele Afrikaanse leider zat aan tafel tijdens de Conferentie van Berlijn, waar Europese landen de lijnen uitzetten voor een onderwerping van een heel continent.

Dia 21 – Trigger warning

Dia 22-25 – Genocide

Duitsland heeft koloniën in Zuidwest- en Oost-Afrika. In Zuidwest-Afrika sluiten de Duitsers verschillende verdragen waarmee ze de inheemse volken proberen te onderwerpen. Na periodes van onrust en opstand wordt er onder dwang en na veel machtsvertoon van Duitsland een vredesverdrag gesloten in 1894 door gouverneur Von Leutwein. Tien jaar lang

leven de Nama en Herero volken in slaafse omstandigheden onder de Duitsers, waarbij hun hele manier van leven onmogelijk wordt gemaakt. In 1904 komen deze volkeren in opstand tegen de bezetting van 'hun' grondgebied. Nadat er onder de Duitse bevolking slachtoffers zijn gevallen, besluit de Duitse overheid tot militair ingrijpen. Bij het onderdrukken van de opstand schrijft de Duitse bezetter een vernietigingsbevel uit. Als gevolg van dit *Vernichtungsbefehl* sterven vele duizenden opstandelingen en onschuldige burgers. De opstand wordt neergeslagen, maar nog steeds zitten vele duizenden mensen van de Nama en Herero volken opgesloten in concentratiekampen. De omstandigheden zijn er slecht, er is geen hygiëne en nauwelijks medische zorg, waardoor er heel veel mensen sterven. Er wordt door artsen geëxperimenteerd op levende en overleden Nama en Herero. De stoffelijke overschotten, vaak schedels, worden naar Duitsland verscheept om tentoongesteld te worden. Veel van deze stoffelijke overschotten zijn nog steeds in Duitsland. In 2021 erkent de Duitse regering dat er bij het neerslaan van de opstand genocide is gepleegd. De eerste genocide van de 20e eeuw vond plaats in het land dat we nu kennen als Namibië.

Wilhelm II is als staatshoofd verantwoordelijk voor het beleid van zijn ambtenaren. Er is tot op de dag van vandaag geen concreet bewijs dat de keizer persoonlijk opdracht heeft gegeven voor het vernietigingsbevel. Hij grijpt pas in als er binnen de Duitse samenleving oproepen komen om te stoppen met het neerslaan van de opstand en de kritiek op zijn passiviteit toeneemt. Dit weifelende beleid past goed bij de reputatie van de keizer als figuur langs de zijlijn, die in hoge mate geïnteresseerd is in exotische onderwerpen, maar die zich weinig aantrekt van de gevolgen van zijn beleid als dit geen persoonlijke consequenties heeft.

Dia 26 – De koloniën en de Eerste Wereldoorlog

Als in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, worden niet alleen miljoenen jonge mannen uit Europa naar het front geroepen, maar mobiliseren de koloniale machten ook grote hoeveelheden troepen uit de overzeese gebieden. Deze soldaten, uit onder andere de verschillende Europese koloniën in Azië en Afrika, strijden zij aan zij met Europeanen die hun strijdvaardigheid weliswaar op prijs stellen, maar toch op hen neerkijken als minderwaardige mensen. Gaandeweg de oorlog wordt het aandeel koloniale troepen aan de verschillende fronten groter en groter, mede dankzij de alsmaar groeiende behoefte aan mankracht terwijl het aantal slachtoffers de pan uit rijst.

Toch is er een merkwaardige uitzondering binnen de koloniale mogendheden. Duitsland zet helemaal geen koloniale troepen in aan de Europese fronten. Het ontbreekt de Duitsers niet alleen aan infrastructuur om koloniale troepen in te zetten, ook vertrouwt men de loyaliteit van veel inheemse volkeren niet.

Tijdens de oorlog zet Duitsland steeds meer in op racistische propagandacampagnes die, onder andere Afrikaanse en Indiase soldaten afschilderen als barbaarse criminelen die enkel in staat zijn tot verminken, plunderen en verkrachten. Hiermee hoopt men vooral de Triple-Entente te dwingen hun grote reserves koloniale mankracht terug te trekken. Dit heeft weinig effect.

De soldaat met bruine pet op de ondersteunende dia is sergeant Fasoury. Deze sergeant, afkomstig uit voormalig Frans-Soedan (Mali), is pas achttien jaar oud als in augustus 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbreekt. Hij wordt in oktober, nog geen twee maanden na het uitbreken van de oorlog, gevangengenomen bij de eerste slag om Berry-au-Bac. Hij komt na een mislukte aanval op de vijand vast te zitten in niemandsland. Een Franse officier die ook is gestrand, beschrijft in zijn dagboek dat sergeant Fasoury een tijd over hem waakt als hij van uitputting in slaap valt. De officier ontkomt de volgende ochtend naar Franse linies, maar Fasoury heeft dit geluk niet. Waarschijnlijk is hij zwaargewond en wordt hij bij daglicht gevonden en gevangengenomen.

In december overlijdt hij, in een kamp in Darmstadt, aan zijn verwondingen. Fasoury's voornaam is, net als de identiteit van de tirailleur op het andere portret in bezit van de keizer, tot op heden onbekend.

Dia 27 – Racisme en propaganda tijdens het Interbellum

De propaganda gericht tegen koloniale troepen leidt al tijdens de Eerste Wereldoorlog tot angst en afkeer onder de Duitse bevolking. Deze gevoelens worden nog sterker wanneer Frankrijk in 1919 als schadevergoeding voor de oorlog en onderdeel van het Verdrag van Versailles, grote delen van het Duitse Rijnland laat bezetten door Afrikaanse soldaten. In de Duitse media, maar ook in het werk van populaire kunstenaars zoals Karl Götz, wordt de haat verder aangewakkerd tegen de Afrikaanse soldaat. De persiflages zijn vaak doordrenkt van racisme, tot het punt dat bijvoorbeeld de 'Schwarze Schande' munt van Karl Götz in Nederland verboden wordt. Niet wegens het racisme jegens de Afrikaan, maar omdat de overheid Frankrijk niet voor het hoofd wil stoten met de belediging van zijn soldaten.

De getoonde penning met racistische en obscene motieven en de opschriften 'Schwarze Schande' en 'Die Wacht am Rhein!!' wordt aan de keizer in ballingschap cadeau gegaan. Het werk van Götz geniet grote populariteit tijdens de Eerste Wereldoorlog en het Interbellum. Zijn satirische penningen geven emoties weer uit deze onrustige perioden en geven vorm aan nationalistische mythes, onder andere over zwarte personen.

Er ontstaat angst en haat onder het Duitse volk na de vernedering van de bezetting door koloniale soldaten. Als gevolg daarvan begaan Duitse soldaten tijdens de Tweede Wereldoorlog slachtpartijen onder vooral Frans-Afrikaanse krijgsgevangenen. Al voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog leidt de systematische discriminatie van de Frans koloniale troepen in het Rijnland tot een dieptepunt. In 1937 werden ongeveer vijfhonderd 'Rijnlandbastaarden', zo werden de kinderen van Duitse en koloniale ouders genoemd, gedwongen gesteriliseerd, omdat de nazi's streefden naar een 'zuiver' ras. Deze kinderen werden niet geboren uit 'verkrachtingen' door koloniale troepen, zoals vaak werd gedacht, maar meestal uit vrijwillige verbintenissen uit de jaren twintig of soms nog daarvoor, uit de koloniale periode.

DEEL 4 – DE OPDRACHT - VERWERKING

Dia 28 – Opdracht

De ontwikkeling van het modern imperialisme in het jonge Duitsland en vooral de verdiepende en soms vernieuwende kijk daarop, geeft ons nieuwe inzichten. Het is een belangrijke inleiding op en uiteindelijk ook een onderdeel van de geschiedenis van het Duitsland uit de 20e eeuw, het Duitsland in Europa tussen 1918-1991. In deze geschiedenis zien we dat thema's als racisme en discriminatie, genocide, onderdrukking, emancipatie en modern imperialisme toen al een sterke rol speelden. De rode draad door deze geschiedenis is de rol die Duitsland hierin speelde en hoe de gevolgen hiervan in de loop van de 20e eeuw zichtbaar worden.

Tijdens deze les hebben de leerlingen ontdekt dat er naast het koloniale verleden van Nederland zelf, ook het koloniale verleden van een andere Europese grootmacht wordt behandeld. Dat één van deze hoofdrolspelers, keizer Wilhelm II van Duitsland, in Nederland zijn jaren sleet en zijn laatste woon- en rustplaats vandaag de dag een museum is dat deze koloniale geschiedenis behandelt, Museum Huis Doorn.

Voorafgaand aan het museumbezoek wordt in de klas de digibordles behandeld, waarin de leerlingen uitleg en context krijgen over hetgeen ze in het museum zullen gaan zien. In het museum krijgen ze de opdracht mee om in tweetallen een object te kiezen dat in de tentoonstelling wordt geëxposeerd. Na het museumbezoek is er door ieder tweetal één object gekozen en komt de verwerkingsopdracht.

Van een aantal objecten is een uitgebreid onderzoeksverslag geschreven. **Meer informatie** daarover vindt u [hier](#).

In een kort verslag van minimaal één en maximaal twee A4, geven de leerlingen een bronneninterpretatie van de door hen gekozen bron, wat deze bron hen vertelt over de betreffende historische contexten.

BEOORDELING

Bij de beoordeling van het verslag kan op de volgende punten worden gelet:

- Is er nauwkeurig te werk gegaan? Kloppen de geraadpleegde bronnen? Representeren de gekozen bronnen hetzelfde onderwerp?
- Klopt de redenering? Is deze onderbouwd met redelijke argumenten?
- Hebben de leerlingen zich gehouden aan de minimale en maximale omvang van het verslag?
- Is het verslag goed opgebouwd?
- Is de spelling correct?

Dia 29 & 30 – Bronvermelding beeldmateriaal

EXTRA INFORMATIE

Voor aanvullende informatie kunt u terecht op de website van Museum Huis Doorn: <https://www.huisdoorn.nl/>

Van een aantal objecten is een uitgebreid onderzoeksverslag geschreven. **Meer informatie** daarover vindt u [Onderzoeksverslagen - Museum Huis Doorn](#)

Daarnaast geeft het volgende boek extra informatie over het onderwerp:

Boek publicatie Huis Doorn: 'The Kaiser's Colonial Worldview'

TENTOONSTELLING

De tentoonstelling 'Het koloniale wereldbeeld van de keizer' loopt van 16 april t/m 3 november 2024 in het Rijksmuseum Museum Huis Doorn in Doorn. Het is een expositie voor jong en oud, met nieuwe verhalen en inzichten over de rol van Duitsland op het gebied van kolonialisme.

HET BOEKEN VAN EEN BEZOEK

De tentoonstelling 'Het koloniale wereldbeeld van de keizer' sluit naadloos aan op de examenstof voor leerlingen van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Wilt u aansluitend aan deze les met uw leerlingen een bezoek brengen aan Museum Huis Doorn. Neem dan contact op met info@huisdoorn.nl. Onze museumdocenten staan klaar om u en uw klas rond te leiden.

